

z dežele, mladi in stari! Združujmo se v okrajnih in deželnih učiteljskih društvih ter v „Zavezi“ naši in če treba tudi v zvezi vseh avstrijskih učiteljskih društev ter z združenimi močmi odbijajmo našega podedovanega sovražnika, ki hoče uničiti zopet ugled našega svetega stanu ter srečo avstrijskih narodov.

Učitelji vemo, da zastopamo veliko in plemenito stvar: vzgojo mladine in izomiko naroda! Ta zavest bo okrepčevala naše moči ter užigala nov ogenj našemu pogumu in vstrajnosti. Duh, kateri nas vse prešinja, ta duh moramo širiti med narod ter pri vsakej priliki narod poučevati, da sta prosta šola ter prost, neodvisen, od težkih skrbi osvoboden učiteljski stan tista važna faktorja, katerih si narod ne sme pustiti oropati, da ne pade zopet nazaj v srednjeveško temo. Mi premoremo mnogo, mi smo velika moč, če smo edini. Duh, ki navdaja celo armado, kakoršna je učiteljstvo v celoti, ne more biti premagan. Torej, tovariši in tovarišice, le pogumno naprej s praporom prosvete in omike! Zmaga mora biti naša!

Ustavoznanstvo.

(Spisal Fr. Orožen.)

H.

O zgodovini avstrijsko-ogerske pogodbe.

(Dalje.)

Doslej je bilo osebno edinstvo med Ogersko in Avstrijo le slučajno in se je obnovilo od slučaja do slučaja. Sedaj pa se je spremenilo slučajno osebno edinstvo v stalno edinstvo, ker so Ogri pripoznali prestolonasledstvo moškim potomcem habsburškega rodu. Kot prvega ogerskega dedinskega kralja so venčali l. 1687. Jožefa I., ki je po Leopoldovi smrti l. 1705. zasel ogerski prestol. Jožef I. je odstavil nekaj Ogrom nepriljubljenih svetovalcev in se pogajal z uporniki. Rakoczy je zahteval, da se zopet obnovi samostalno Erdeljsko, katero je pridobil Leopold I. proti primerni odškodnini l. 1696. od kneza Mihaela Apafija II. V to pa ni hotel privoliti Jožef I. Sedaj se je uprla Rakoczyjeva stranka, ki je na zborovanji v Onodu sklenila, da se ima za vedno ločiti Ogersko od Avstrije. Vendar je bil pri Trenčinu Rakoczy premagan in je potem zapustil svojo domovino ter naposled umrl na Turškem. Jožef I. pa je pomilostil upornike in v Satmaru potrdil vse stare ogerske svoboščine. Kmalu potem je umrl Jožef I. l. 1711.

Nasledil ga je brat Karol VI. (III.) od l. 1711—1740, ki je tudi podpisal satmarsko pogodbo in sklical deželni zbor v Požun, kjer so ga

venčali kot ogerskega kralja. Karol pa je bil zadnji habsburški moški potomec, s katerim je izmrta moška vrsta Habsburžanov. S tem so pa nehale tudi za Ogersko določbe zakona z leta 1687. gledé na dedinsko prestolonasledstvo, katero so priznali samo moški vrsti habsburškega rodu. Ogri bi torej zopet dobili pravico, da si sami volijo kralja. Karolu je bila pa glavna skrb, da pridobi tudi ženski vrsti svojega rodu dedinsko prestolonasledstvo.

Že 9. sušca l. 1712. so izjavili hrvatski stanovi po vplivu zagrebškega škofa grofa Esterhazyja, da so pripravljeni tudi ženski vrsti habsburškega rodu priznati dedinsko prestolonasledstvo v slučaju, da bi izmrta moška vrsta. To so sklenili stanovi, ker so se bali, da bi v slučaju medvladja lahko nastale velike neurednosti in zmešujave. Karol se je zelo laskavo zahvalil hrvatskim stanovom za ta sklep, ker se mu je s tem njegova namera zelo olajšala.

Cesarju Karolu VI. je bila torej velika skrb, da uredi zakonito prestolonasledstvo, in v to svrho je oklical „pragmatično sankcijo.“ Sklical je l. 1722. deželni zbor v Požun, kjer so poslanci soglasno sprejeli „pragmatično sankcijo“ tudi za Ogersko. Vsled tega se ogersko kraljestvo ne sme več ločiti od drugih avstrijskih dežel, in ko bi izmrta moška vrsta, ima tudi ženska vrsta Habsburžanov po prvorojenstvu pravico do ogerskega prestola. Člena I. in II. ogerskega zakona z leta 1722/23 se imenujeta tudi „ogerska pragmatična sankcija“ in imata zraven prestolonasledstva tudi določilo, da se ima Ogersko vladati le po konstitucionalnih zakonih in ne po tujih naredbah. Ogerski zakon z leta 1722/23 je državopravna podlaga današnje avstrijsko-ogerske ustave.

Vsled pragmatične sankcije je zasela Marija Terezija (1740—1780) tudi ogerski prestol. Ko je prišla na požunski deželni zbor in poslanecem razložila veliko nevarnost, ki ji je pretila, bili so Ogri takoj pripravljeni ji pomagati. Jožef II. (1780—1790) pa je naletel na največji odpor pri Ogrih, ko jim je hotel kratiti stare svoboščine. Da se je izognil prisegi na stare pravice, ni se dal venčati za ogerskega kralja in tudi ni sklical deželnega zbora. Tudi ni imenoval več palatina, ogersko krono in druga znamenja kraljeve oblasti pa je poslal na Dunaj. Sploh je hotel tesneje združiti Ogersko z drugimi deželami v eno državno celoto. Pred smtjo je pa preklical svoje naredbe, sklical deželni zbor in dal Ogrom krono nazaj.

